

Een levensbeschouwelijke visie op ecologie

Hans Alma – Universiteit voor Humanistiek

Renske van Lierop – Universiteit voor Humanistiek

14 april 2016

Centrale vraag

Gaan ecologie en levensbeschouwing een band aan met elkaar, en welke rol spelen tuinen en hun artistieke verbeeldingen daarin?

Levensbeschouwing in het publieke domein

Zygmunt Bauman (2000): 'liquid modernity'

Mensen, informatie, ideeën, goederen etc. zijn in beweging, waardoor de betekenis van grenzen verandert. Niet alleen de grenzen tussen natie-staten, maar ook de grenzen tussen levensbeschouwingen en religies. Mensen moeten nieuwe wegen zoeken voor hun morele en existentiële oriëntatie. We leven in een tijd van onzekerheid en Bauman waarschuwt voor een verlies van existentiële gevoeligheid.

⇒ Levenbeschouwelijke verlegenheid

⇒ Belang van levensbeschouwing in het publieke domein

Levensbeschouwing in het publieke domein

- Bronnen waaruit mensen putten in hun omgaan met levensvragen, die vaak in tijden van kwetsbaarheid gearticuleerd worden (Anbeek, 2013)
- Goed functionerende democratie vraagt om levensbeschouwelijke dialoog, waarin moreel leiderschap getoond wordt (Alma, 2015)
- Levensbeschouwing krijgt gestalte in praktijken waarin mens volledig – zintuiglijk, lichamelijk, cognitief en affectief – betrokken is

Levensbeschouwen

- Levensbeschouwing niet als een scherp begrensde fenomeen, maar als een dynamisch proces
- Metafoor van rivier die herkenbaar is van bron tot monding, maar die zichzelf aanpast aan de verschillende landschappen waar zij doorheen stroomt en waarin andere stromen kunnen samenvloeien of zich juist kunnen afsplitsen
- *Levensbeschouwen* als term die meer recht doet aan deze dynamiek (cf. Alma & Anbeek, 2013)

Kwetsbaarheid

- Levensbeschouwen is een praktijk die articulatie vindt op kwetsbare momenten in onze bestaan (contrastervaringen)
- Er toont zich iets dat van belang is – dat wat van waarde is laat zich zien – duidelijk en evident en tegelijkertijd ongrijpbaar
- Articulatie vraagt om andere woorden en daden dan we normaal in onze samenleving gewend zijn
- Articulatie brengt iets teweeg (transformatie; spirituele, existentiële en morele heroriëntatie)

Ecologie

- Levensbeschouwen is een praktijk die de vraag stelt naar de mens in zijn relatie tot wereld en kosmos
- Relatie tot ecologie die de samenhang onderzoekt van levende wezens met elkaar en met hun omgeving
- Ecologie in de 21^e eeuw als het domein bij uitstek van kwetsbaarheid en verstoring van een gevoelige balans

Levensbeschouwelijke visies op Ecologie

O.a.

- Religieuze ecologie: onderzoek naar wijze waarop religies zich verhouden tot niet-menselijke omgeving (Tucker & Grim)
 - Spirituele ecologie: richt zich op spirituele elementen aan de wortel van milieuvraagstukken (Sponsel, Vaughan-Lee)
- ⇒ Religie en Ecologie: verbinden van ecologische kennis en praktijken met levensbeschouwelijke kennis en praktijken

Levensbeschouwelijke visies op Ecologie

Tucker & Grim: 10-delige academische serie *Religions of the World and Ecology*

- Religieuze levensbeschouwingen geven vorm aan ecologisch handelen
- De globale ecologische crisis representeert een religieuze crisis, een moreel en existentieel probleem
- Oproep aan academici in het veld van levensbeschouwing en religie om levensbeschouwelijke tradities te heronderzoeken en verkennen op de ecologische ideeën die van belang zijn voor het ontwikkelen van duurzaam, ecologisch levensbeschouwen (integratieve levensbeschouwing)

Ecologisch levensbeschouwen in de context van de tuin

Félix Guattari: niet alleen milieu, maar ook geestelijke gezondheid wordt bedreigd door krachten van consumptisme en globalisering

- ⇒ Lois Weinberger: geestelijke weerbaarheid ontwikkelen met behulp van de artistieke metafoer van ontembare plantengroei, door hem begrepen als poëzie van heterogeniteit en weerstand tegen de homogene massacultuur
- ⇒ "Hoe een samenleving met planten omgaat is een spiegelbeeld van die samenleving"
- ⇒ Kunst als articulatie en transformatie

Lois Weinberger (1947)

Centraal thema: vervlochtenheid van natuur en cultuur

Lois Weinberger (1947)

Centraal thema: vervlochtenheid van natuur en cultuur.

Documenta X (Kassel): *What is beyond the plants / is at one with them* (1997) - onkruid verzameld van landen waarvan immigranten als problematisch worden beschouwd ('Niet in mijn achtertuin'). Dat onkruid werd op een aantal afgedankte treinsporen geplant in de buurt van het Kasselse centraal station.

Lois Weinberger (1947)

Centraal thema: vervlochtenheid van natuur en cultuur.

- Voorkeur voor werken met bedreigde plantensoorten en vaak op verlaten, perifere zones in de stad of op het platteland
- Handeling van tuinieren en tuin zelf geeft gestalte en uitdrukking aan het verbond, de verzoening tussen de natuur en de menselijke ingreep, waarbij de onvoorspelbaarheid van de natuur een belangrijke rol speelt
- 'Verplaatsbare tuintjes' in plastic zakken of zakken die gevuld worden met aarde afkomstig van verschillende verlaten terreinen

Lois Weinberger (1947)

Centraal thema: vervlochtenheid van natuur en cultuur

- Tuin als plaats waar ontembare en getemde samenkomen
- Waarde van het waardeloze: wat opkomt uit braakliggend land en wat groeit in door menselijk ingrijpen verstoorde natuur
- Religieuze dimensie van verbond en verzoening: herstel van relatie tussen mens en natuur

